

ŞUHUT ATATÜRK KÜLTÜR VE SANAT EVİ (ATATÜRK EVİ) PROJESİNİN ÖNEMİ VE HAYATA GEÇİRİLME SÜRECİ

Muzaffer DİLEK
(E) Vali ve Danıştay Üyesi
(Afyonkarahisar Eski Valisi)

Mustafa Kemal Paşa ve komuta heyeti, Büyük Taarruz öncesi Akşehir’de bulunan karargahlarını 24 Ağustos 1922 günü Şuhut’a nakletmişlerdir. 25 Ağustos’ta Şuhut Kasabasına gelen komuta heyeti burada değişik mekanlarda gecelemişler, Mustafa Kemal Paşa ise Haciveliöğlü Konağında dinlenmiş ve Kocatepe’ye hareket etme kararını bu konakta almıştır. Yazının amacı bu konağın restorasyonu , işlevselleştirmesi ve bu projeyi tamamlayan Zafer Yolu ve Gazi Paşa Anıt Çeşmesi projelerinin gerçekleştirilme öyküsüdür. Zafer Yolu Projesi ayrı bir yazı konusu olarak ele alındığı için burada kısaca değinilecektir.

Şuhut Atatürk Evi’nin restore edilip amacı doğrultusunda hazırlanması; Zafer Yolu’nun, 1922 Ağustos ayında kullanılan güzergahından geçecek şekilde açılıp asfaltlanması ve Gazi Paşa Anıt Çeşmesi’nin mimari projesine uygun olarak ya-

pılıp hizmete sunulması, Milli Mücadele tarihinin en önemli aşamasının yaşandığı toprakların kutsiyeti açısından çok önemli kabul edilmiştir.

Zafer Yolu projesi hiç gündemde yokken ve henüz göreve başlayalı bir hafta olmuşken Şuhut ilçesinde bulunan ve Mustafa Kemal Paşa’nın konuk edildiği “Haciveliöğlü Konağının yıkılmaya terk edildiği” haberleri yoğun bir biçimde yerel basında yer almaya başladı. Bu haberlerin yerel medyada ısrarlı bir biçimde yer alması, muhtemelen, yeni atanan valinin dikkatinin konuya çekilmek istenmesiyle ilgili idi. Dolayısıyla, Afyonkarahisar’da dört yıla yakın bir süreyle devam edecek olan somut ve somut olmayan kültürel varlıkların korunup yaşatılmasıyla ilgili çalışmalar da bu haberlerle başlatılmış oldu.

Yazar Şefika GÖREN, Cumhuriyetimizin 80. yılı münasebetiyle hazırladığı “Evler Gazi Mustafa Kemal’i Anlatıyor” adlı kita-

bın kapağında, Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya ev sahipliği yapmış olan yedi evden birisi olarak gösterilen Haciveliolu Konağı'nın harap görüntüsüne yer verilmişti. Bu kitap kapağındaki fotoğraf yetkililere adeta görevlerini anımsatıp ilgili bakanlık ve ilin yetkililerini göreve davet etmekteydi

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası uyarınca "...Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihî olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler, Tescilli Kültür Varlığı niteliğini kazanmaktadır". Haciveliolu Konağı ve Kocatepe de tarihi özellikleri itibariye bu yasa kapsamına giren yerlerdir.

Tarihi geçmişi ve kimliği nedeniyle Haciveliolu Konağı, 1999 yılında Kültür Bakanlığınca kamulaştırılmış; ancak aradan geçen beş yıl içinde hiçbir koruma tedbiri alınmamıştı. Örneğin, yapının restorasyonu için gerekli olan rölöve, proje ve Bölge Koruma Kurulu kararları belli bir takvime bağlanarak bütüncül bir program içinde ele alınmadığı için, 2003 yılına kadar geçen zaman içinde yapıda tahribat daha da artmış bulunmaktaydı. Esasen restorasyon faaliyetlerinin karmaşıklığı, yüksek maliyetli ve riskli olması nedeniyle

her kademedeki idare, çoğu zaman bu işlerden uzak durmaya çalışır. Bir başka anlatımla idarenin mesafeli durduğu işlerin başında eski eserler ilk sırada yer alır. Haciveliolu Konağının restorasyonunda da işe nereden ve nasıl başlanacağı belki bilinemediği, belki de konuya yeterince önem ve öncelik verilmediği için somut bir gelişme sağlanamamıştı.

Basında çıkan haberler üzerine yoğun ziyaretçi trafiği içinde, biraz da telaşla, konuya zaman ayırmaya çalıştım ve Atatürk'ü konuk eden Konak için bir an önce röleve ve restorasyon projesinin hazırlanmasının gerekliliğini ve zorunluluğunu ifade eden bir yazıyı bizzat kaleme alarak ve gazetelerin haber kesiklerini de eklemek suretiyle İl Kültür Müdürü vasıtasıyla, dönemin Kültür Bakanı Hüseyin Çelik'e gönderdim. Ve acilen yapının rölöve ve restorasyon projesinin yaptırılmasını istedim. Bu isteğimiz, geciktirilmeksizin, Kültür Bakanı Hüseyin Çelik'in özel ilgisi ve talimatıyla Konya Rölöve Müdürlüğüne yerine getirildi.

Bu arada, oluşturmayı tasarladığımız Atatürk Kültür ve Sanat Evi Projesinin bir bütünlük içinde kısa sürede tamamlanması için bu Konağın Afyonkarahisar İl Özel İdaresine devri yolunda gerekli girişimler başlatıldı. Kısa süre içinde Kültür Bakanlığı bu

önerimizi olumlu karşıladı. Oldukça hızlı bir kararla Konağın, restorasyon giderlerini İl Özel İdaresi bütçesinden karşılanması karşılığında kullanım hakkı Valiliğe devredildi. Daha önce yaşadığım deneyimlerimden, bu tip projelerin Ankara'dan yürütülmesinin zor ve neredeyse imkânsız olduğu kanaatini edinmiştim. Dolayısıyla, tarihi yapının restorasyon, donanım ve kullanım projelerinin hayata geçirilmesinde; para, personel ile araç-gerecin, mahallinden ve karar merciiene en yakın yerden temin edilmesinin önemi göz ardı edilemezdi. Bütüncül bir anlayışla yapılan plan uygulamasının, maddi kaynağa en yakın kamu otarsı olan valilikçe koordine edilmesi ve yaptırılması çalışmalarına hız ve kalite katacaktı.

Görev yaptığım Şanlıurfa'da, Kültür Bakanlığının yerel faaliyetlerinin taşra teşkilatları vasıtasıyla yürütülüş tarzından sürekli endişe duymuş, görevini savsaklayanlar ve teknik kontroller hakkında yasal girişim yapmaya mecbur kalmıştım. Tarihi Kentler Birliğinin 2000 yılında Kastamonu'da kuruluşundan başlayarak sonraki yıllarda, tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkmak benim için vazgeçilmez kamu ve yurttaşlık görevi olmuştu. Dolayısıyla tarihi eserleri ve çevreyi koruma işleri özen gösterip ve dikkat ettiğim işlerin başında gelmekteydi. Bu özel

İlgimden bağımsız olarak ifade etmek gerekirse; tarihi kültürel eserlerin korunması ve onarımında, ilgili merkezi idare tarafından taşrada gerçekleştirilen restorasyon uygulamalarının sonuçları hayli cesaret kırıcı idi. Elbette bu durumun birçok nedeni vardı. En önemlilerine değinirsem şunları sayabilirim : Restorasyon işinin zamana yayılarak ihale edilmesi; işin kısa sürede bitirilmesi için gerekli ödeneğin iş programına uygun olarak zamanında gönderilmemesi; restorasyon işinden anlayan uzman teknik personelin taşra, hatta merkez teşkilatında bulunmaması; hassas bir iş olan tarihi yapıyı restore edecek olan müdahatlerinin bu yıllarda restoretör mimar çalıştırmaya zorunlu tutulmaması ilk akla gelenlerdir.

Konağın restorasyonu sırasında ilgili Bakanlıktan kaynaklanabilecek bu ve benzeri aksaklıkların olabileceği varsayımı ve geçmişte gözlemlenen olumsuz uygulamalar, bizi, bu konuda yeni bir model uygulama arayışına yöneltti. Böylece birbirine uyumlu, takvimi ve gerçekleşme etapları belirlenmiş bir iş programı çerçevesinde Valilik imkânları ile emanet usulü yapılması kararı alındı. Ödenek İlçe Hizmet Birliğine aktarılacaktı.

Bu arada, tarihi yapıların restorasyon karşılığında uzun süreli veya süresiz kullanma uygulaması Türkiye'de ilk kez Şuhut Atatürk Evi, Afyonkarahisar Millet Hamamı ve Bolvadin Yanık Kışla projelerinde vücut bulmuştur. Yasal boşluktan yararlanılarak gerçekleştirilen bu uygulamalardan yaklaşık 1,5 yıl sonra bu konuda hukuki düzenleme içeren 14.7.2004 tarihli 5226 sayılı Yasa çıkartılmış ve kültürel varlıkların restorasyonunda ,merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki ilişkileri belirli kurallara bağlanmış oldu. Bu yasa ile yerel idareler önemli imkan ve kolaylıklara sahip oldular. Kuşkusuz bu düzenleme idarelere tanınan taktir yetkisinin genişletilmesi açısından ciddi ve önemli bir kazanımdı.

Atatürk Ev'inin restorasyon, işlevselleştirme ve hizmete hazır edilmesinde Kaymakam İhsan Kara ve Kaymakam Bilal Şentürk, görev süreleriyle orantılı olarak mesai mefhumu gözetmeden özverili ve değerli katkılar sağladılar. Bu meslektaşlarımla özverili çalışmalarıyla proje zamanında hayata geçti. Özetle ortada bir eser varsa bunun en önemli paydaşları değerli kaymakamlardır. Çünkü, ülkemizde uygu-

lamada gördüğümüz projelerin gerçekleştirilmesi için para çok zaman sorun olmasa da, işinin ehli insanı bulmak her zaman sorun olmuştur.

Ön hazırlık iş ve işlemlerini takiben gerekli olan restorasyon projesi hazırlanıp Bölge Koruma Kurulu izini alındıktan sonra 1 Eylül 2003 günü restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. Daha sonraki aşamada ise Atatürk Kültür ve Sanat Evinin tefrişi ile Kurtuluş Savaşı Panorasını oluşturacak sanatsal tablolarının yapımının ön hazırlıkları birbirini tamamlayan projeler olarak ele alınmıştır.

Restorasyon ve işlevselleştirme çalışmaları aşamasında Çekül Vakfı Başkanı ve Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Üyesi Prof. Dr. Metin Sözen, Türkiye Mimarlar Odası Başkanı ve Tarihi Kentler Birliği Danışma Kurulu Üyesi Oktay Ekinci; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Rahmi Aksungur, aynı Üniversitenin Rektör Yardımcısı ve Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Başkanı Prof. Aydın Ayan ve kürsüsündeki akademisyenler Şuhut'a davet edilerek kendileri ile restorasyon çalışmalarının gidişatı konusunda ve sanatsal tablolarla ilgili karşılıklı çeşitli görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Konağın özgün bir biçimde tefrişinde görev alan İl Kültür Müdür Yardımcısı Nermin Aşar ile Kaymakam Bilal Şentürk'ün özenli ve özverili çalışmaları her türlü takdirin üzerindedir. Yine bu yapının ahşap işlerini aslına uygun restore ettiren Afyonkarahisar Teknik Meslek Lisesi Müdürü Erol Avcıoğlu ve teknik işlerin genel sorumlusu Mimar Turan Ertuğrul başarı bir ekip çalışması ortaya koydular . Aradan 15 yıl geçmiş olmasına rağmen orijinal ve ilk durumunu ve cazibesini koruyan Konağın Atatürk'ün kaldığı odasındaki malzemelere, sonradan özensizce yapılan ve Kurtuluş Savaşı yıllarıyla üretim zamanı

Elif'in / Mustafa Kemal'in Kağnısı

bağdaşmayan birkaç lüzumsuz malzeme ilavelerini (telefon ve sonraki yıllarda imal edilmiş büst gibi) saymazsak hala büyük övgü almaktadır. Bu beğeni durumunu internet üzerinden izlemek mümkündür.

Ayrıca, Kurtuluş Savaşı Panoramasının da yer alacak tablolara esin kaynağı olan ve Valilikçe hazırlatılan "Kurtuluş Savaşı Panoraması " adlı kitapta yer alan şiirlerin müellifi ve mirasçıları ile de görüşülerek onların emeğine ve telif haklarına karşı yasal zorunluluklar ihmal edilmemiştir.

570 m² inşaat alanı olan Haciveli-oğlu Konağının restorasyon işi için

Kültür Bakanlığınca 2003 yılı birim fiyatları ile 470 Milyar TL. yaklaşık maliyet çıkartılmasına rağmen, Valilikçe bu konağın restorasyonu için 205 Milyar TL harcama yapılarak 18 Nisan 2004 tarihinde 8 aylık bir sürede tamamlanmıştır.

Atatürk Evi'nin onarımına harcanan 205 Milyar liraya ilaveten, tefrişi için 60 milyar ve Mimar Sinan Üniversitesi'nin Prof. Aydın Ayan Atölyesinde yapılan Kurtuluş Savaşı Panoraması tabloları için de 125 Milyar TL olmak üzere, yılı sonu itibarıyla **Konak için toplam 405 milyar TL harcama yapılmıştır.**

26 Ağustos / Bu Memleket Bizim

Mustafa Kemal Paşa, Büyük Taarruzdan önceki gece Haciveli-oğlu Konağı'na konuk olmuş. Ülkemizin işgaline karşı direnişi başlatıp son derece güç koşullarda, iç ve dış düşmanlara rağmen adım adım yurt çapında örgütlenmeyi sağlayan ve bir çok cephe de zor mücadeleleri zaferle taçlandıran Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları, Büyük Taarruz öncesinde 24 Ağustos'ta Şuhut İlçesi'ne gelmişler. Askeri birlikler, Kocatepe eteklerinde bulunan Çakırözü Köyü'ndeki bu günkü adıyla Çadırılı Ordugâh mevkiinde konuşlanmışlar. Mustafa Kemal Paşa ve Komuta Heyeti ilçe merkezinde gecelemişler. Haciveli-oğlu Konağı'nda konuk edilen Gazi Paşa, 25 Ağustos'u 26 Ağustos'a bağlayan gece saatler 00.30'u gösterirken buradan ayrılarak maiyetindeki komutanlarla birlikte bu gün Zafer Yolu olarak adlandırılan ve bu projenin devamı olarak açılan 19 kilometrelik engebeli vadi yolunu kullanarak Kocatepe'ye hareket etmişler.

Atatürk, büyük söylevinde şöyle demektedir;

"24 Ağustos 1922'de karargâhımızı Akşehir'den, taarruz cephesi gerisindeki Şuhut Kasabasına getirttik. 25 Ağustos 1922 sabahı da Şuhut'tan savaşı idare ettiğimiz Kocatepe'nin güney batısındaki çadırılı ordugâha naklettik. 26 Ağustos sabahı Kocatepe'de hazır bulunuyorduk. Sabah 05.30'da topçu ateşimizle taarruz başladı."

Bu coğrafya, her Türkün görmesi ve tanıması gereken bir coğrafyadır. Çünkü; bugün araçla kolayca çıkılabilen yolun geçtiği vadideki araziye baktığımızda, buradan taşınan araç-gereç ve askerlerin ne türlü fedakârlıklarla nakledildiği daha iyi anlaşılacaktır. Bu yol, 2005 yılında Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulu'nun izniyle Afyonkarahisar Valiliğinin (İl Özel İdaresinin) finans, araç ve personeli kullanılarak 2005 yılında 4 aylık bir çalışma ile açılmış

ve daha sonraki zaman dilimi içinde alt yapısı hazırlanarak 2006 yılında asfaltlanmış ve ulaşıma hazır duruma getirilmiştir. (Benim görevden ayrılımdan sonraki yıllarda yapılan düzenlemeler ve iyileştirmelerle doğal standardına kavuşmuştur).

Zafer Yolu üzerindeki Gazi Mustafa Kemal Paşa Anıt Çeşmesi, Büyük Atatürk'ün doğumunun 125. yılı münasebetiyle tasarlanmış, Proje Uygulama Bürosunda Mimar Turan Ertuğrul tarafından projelendirilmiş ve İscehisar'lı taş ustalarınca, ilimizden çıkan doğal taşlar kullanılarak yapılmıştır.

Anıt Çeşmenin üzerinde Afyonkarahisarlı Şair Osman Atilla'nın dizeleri ile Kurtuluş Savaşımızın önemli sembollerinden olan Kadın ve Kağrı figürü yer almıştır.

Şuhut- Kocatepe arasındaki yol yapım dahil olmak üzere bu üç projenin tüm kaynağı Afyonkarahisar Valiliği İl Özel İdaresine aittir. İl kaynaklarından bir kısmının, yerel karar organlarınca bu projeye ayrılması önemlidir. Çünkü; Afyonkarahisarlılar, Önderimiz Mustafa Kemal Ata-

türk'ün doğumunun 125. yılında, İl Özel İdaresinin araç-gereç, personel ve parasal kaynaklarını, birbirini tamamlayan ve yaklaşık 3.5 yılda tamamlanan bu üç projeye tahsis etmek suretiyle işgal edilmiş topraklarımızın kurtuluşunu sağlayan, ülkemizin bağımsızlığı için kanlarını döken şehit ve gazilerimize olan şükranlarını ifade etmişlerdir.

Bundan sonraki yıllarda da Afyonkarahisar-Kocatepe-Şuhut bağlantısı

yapıldığı için, ilimize gelecek olan konuklar, Kocatepe'ye daha iyi koşullarda seyahat edebilecektir. Yurttaşlarımız ve ilgilenen yabancılar Şuhut Atatürk Evini gezip inceledikten sonra bu yolu izleyerek 1922 koşullarında zor geçit veren yol güzergahını (Zafer Yolunu) görecek; böylece Büyük Zafer öncesinde katlanılan fedakârlıkları daha iyi anlayacaklardır.

Afyonkarahisar önemli bir şehirdir. Çocukluğumuzda okuduğumuz Kurtuluş Savaşı öykülerinin büyüğü şehirdir burası. Diğer yönden stratejik önemi haiz yolların kesiştiği 3 coğrafi bölgenin birleştiği, bir kilit şehirdir. Büyük Zafer'in Karargâhı, Cumhuriyetin çatısının çatıldığı yerdir. Afyonkarahisar, Büyük Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün sözleriyle "Anadolu'nun kilididir". Ayrıntılarına daha fazla girmeden değinmeye çalıştığım bu çalışmalar ve bunu takip edecek diğer özgün çalışmalarla ilimiz, yakın bir gelecekte ülkemiz insanlarının daha çok ziyaret edeceği şehir olacaktır.

Harita Başında / Sarışın Kurda Benziyordu